

สรุปประเด็นสำคัญจากงาน Open Forum : ICT Law Center under ETDA ภายใต้หัวข้อ

“ใช้โดรน (Drone) อย่างไรให้โดนใจ ไม่โดนตี”

วันเสาร์ที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2558 ตั้งแต่เวลา 09.30 – 12.00 น.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน)

Electronic Transactions Development Agency (Public Organization)

วิวัฒนาการของโดรน (Drone) ความเป็นมาในการใช้

ก่อนที่จะบอกว่าโดรนคืออะไร นั้น ก่อนอื่นต้องมองย้อนกลับไปว่าสมัยก่อนที่จะมีโดรนหรืออากาศยานที่ไร้คนขับ ส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติการด้านการทหารเป็นหลัก ซึ่งในการใช้งานด้านทหารนั้นมีมา ตั้งแต่สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยมีวิวัฒนาการ มาจากการใช้เทคโนโลยีของเรดาร์และการใช้อากาศยานเพื่อที่จะทำการตรวจจับเป้าหมาย (Detect) ปกป้อง หรือโจมตีเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติการกิจนั้นๆ หลังจากที่ระบบเรดาร์ได้มีวิวัฒนาการมาพอสมควรแล้ว ทำอย่างไรหลังจากที่เกิดการโจมตีแล้วจะไม่ให้เกิดการสูญเสียหรือลดการสูญเสียในการถูกโจมตีนั้นได้ จึงจำเป็นต้องสร้างตัวแทนเพื่อทำหน้าที่แทนอากาศยานซึ่งมีราคาแพง และนำมาปฏิบัติการกิจทางทหารได้ โดยให้มีความสามารถในการโจมตี ในการลาดตระเวน หาข่าว หรือถ่ายภาพ แทนอากาศยานจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น โดรน จึงได้เกิดขึ้น ซึ่งโดรนจริงๆ แล้ว คือ อากาศยานที่ไร้คนขับ โดยไม่มีนักบินขับ (คือ อากาศยานที่ไม่ต้องมีนักบินขึ้นไปบังคับการบินบนเครื่องบิน) แต่สามารถควบคุมการบินได้ด้วย 2 วิธีคือ

1. ควบคุมให้ทำการบินด้วยตนเองอัตโนมัติจากคอมพิวเตอร์
2. ควบคุมการบินระยะไกลจากนักบินที่อยู่บนภาคพื้น

โดยการควบคุมการบินระยะไกลจากนักบินที่อยู่บนภาคพื้นนั้น จะสามารถทำการควบคุมได้ในระยะที่ไม่ไกลมาก คือ ระดับที่สายตามองเห็น (Line of Sight) ส่วนการควบคุมการบินด้วยตนเองอัตโนมัติจากคอมพิวเตอร์นั้น จะมีการใช้โปรแกรม ซึ่งมีการกำหนดลงไปในระบบคอมพิวเตอร์ กรณีที่อากาศยานไร้คนขับเกิดเหตุขัดข้อง จะมีการควบคุมการบินด้วยตนเองโดยอัตโนมัติและจะสามารถกลับมาลงเองได้โดยอัตโนมัติตามที่กำหนดในคอมพิวเตอร์

ตาม พ.ร.บ.การเดินอากาศ พ.ศ. 2497

พ.ร.บ. การเดินอากาศ พ.ศ. 2497 มีคำนิยามตามมาตรา 4 “อากาศยาน” หมายความว่า เครื่องทั้งสิ้นซึ่งทรงตัวในบรรยากาศ โดยปฏิบัติการแห่งอากาศเว้นแต่วัตถุซึ่งระบุงเวียนไว้ในกฎกระทรวง

กฎกระทรวง กำหนดวัตถุซึ่งไม่เป็นอากาศยาน พ.ศ.2548ได้กำหนดในข้อ 2. ไว้ว่า “วัตถุต่อไปนี้ไม่เป็นอากาศยาน” ตามมาตรา 4

- (1) วัตถุชนิดซึ่งชักเป็นเครื่องเล่นหรือเพื่อการกีฬา
- (2) บัลลูนหรือลูกโป่งซึ่งมีปริมาตรไม่เกินหนึ่งลูกบาศก์เมตร

(3) เครื่องบินเล็กซึ่งใช้เป็นเครื่องบินเล่น

(4) เครื่องซึ่งทรงตัวในบรรยากาศโดยปฏิกิริยาแห่งอากาศต่อพื้นผิวโลก เช่น Hovercraft Ekranoplanes

(5) ยานพาหนะทางน้ำที่ทรงตัวในบรรยากาศโดยปฏิกิริยาแห่งอากาศที่เป็นผลกระทบกับพื้นผิวโลก (Wing in Ground Effect Craft type A)

(6) ยานพาหนะทางน้ำตาม (5) และสามารถทรงตัวในบรรยากาศโดยปฏิกิริยาแห่งอากาศได้ เป็นการชั่วคราวเพื่อหลบหลีกสิ่งกีดขวาง ทั้งนี้ การทรงตัวดังกล่าวต้องอยู่ในระดับสูงสุดไม่เกินหนึ่งร้อยห้าสิบเมตรจากพื้นผิวน้ำ (Wing in Ground Effect Craft type B)

ดังนั้นกรณีโดรน หรือ UAV ที่มีปริมาตรไม่เกิน 1 ลูกบาศก์เมตร จึงไม่ถือว่าเป็นอากาศยานตามคำนิยามในกฎหมายดังกล่าว ซึ่งเป็นนิยามที่กว้างมาก และในกฎกระทรวงที่กำหนดวัตถุซึ่งไม่ใช่อากาศยาน พ.ศ. 2548 ได้กล่าวถึงสิ่งที่ไม่ใช่อากาศยานไว้ข้างต้น นอกนั้นเป็นอากาศยานทั้งหมด มีคำนิยามมากมายเกี่ยวกับอากาศยาน ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทของกฎหมายนั้นๆ

การใช้งานของอากาศยานทั้งที่มีนักบินและไร้นักบินนั้น จะต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับและกฎการบินโดยเคร่งครัด ซึ่งจะต้องมีการส่ง Flight plan หรือแผนการบินล่วงหน้าอย่างน้อย 1 ชม. ไปยังเจ้าหน้าที่ควบคุมการจราจรทางอากาศ (air traffic controller) ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการบิน ในกรณีที่โดรนจะทำการบินในระดับสูง จะต้องติดตั้งอุปกรณ์ที่แสดงตนเอง เพื่อการพิสูจน์ทราบ และปฏิบัติตามคำอนุญาตโดยเคร่งครัด ในพื้นที่ที่เป็นสีฟ้าเป็นพื้นที่อันตราย (Danger Area) ซึ่งจะต้องทำการบินและต้องปฏิบัติตามกฎการบินโดยเคร่งครัด การที่จะทำการบินเข้าไปในเขตห้าม (Prohibited Area) เขตจำกัด (Restricted Area) และ เขตอันตราย (Danger Area) จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้ที่มีอำนาจและพื้นที่ก่อนล่วงหน้าทุกครั้ง หากไม่เช่นนั้น อาจจะถูกสกัดกั้นหรือถูกทำลาย จากหน่วยงานความมั่นคงที่รับผิดชอบได้ ซึ่งนักบินที่จะทำการบินในราชอาณาจักร จะต้องดูและปฏิบัติตามเอกสารบรรณสารการบินแห่งประเทศไทย (Aeronautical Information Publication: AIP) อย่างเคร่งครัด

ในประเทศไทยมีการนำโดรนมาใช้ในการทำข่าวตั้งแต่เมื่อไร

ในประเทศไทยมีการนำมาใช้นานแล้ว เริ่มตั้งแต่ที่มีการจับกล้องใส่ในโดรนเพื่อใช้ถ่ายภาพ หลังจากนั้นสำนักข่าวต้องการมุมมองที่หลากหลายเพื่อทำข่าว และประสบการณ์ในการใช้โดรน จะมีช่วงเกิดเหตุการณ์มีอบ ซึ่งลักษณะการบินของโดรน มีลักษณะทุกอย่างเหมือนอากาศยาน จึงอาจตกได้ ดังนั้น การมีประกันภัยอุบัติเหตุจากโดรนตามประกาศกระทรวงคมนาคม เรื่องหลักเกณฑ์การขออนุญาตและเงื่อนไขในการบังคับหรือปล่อยอากาศยานซึ่งไม่มีนักบิน ประเภทอากาศยานที่ควบคุมการบินจากภายนอก พ.ศ. 2558 เป็นเรื่องที่ดี แต่ในปัจจุบันอาจไม่ practical นัก เพราะยังไม่มีบริษัทรับประกันภัยเรื่องนี้ในประเทศไทย

ต่างประเทศมีหลักเกณฑ์ข้อบังคับเกี่ยวกับโดรนอย่างไร

เรื่องการถ่ายภาพทางอากาศ หรือสำรวจทางอากาศ อาจเป็นการรบกวนหรือมีการละเมิดทาง Privacy ด้วย ดังนั้น สิ่งที่ทำหายและเป็นประเด็นทางกฎหมายในต่างประเทศอย่างน้อยโดรนเป็นที่เรียกกันว่า internet of things ซึ่งสามารถเก็บวิดีโอของบุคคล และมีการเก็บข้อมูลของ

ส่วนบุคคล ซึ่งสามารถถ่าย 360 องศา โดยใน USA ถ้ารัฐจะใช้โดรน ต้องมีหมายก่อน ถือว่าเป็นการค้น แต่ถ้าเป็นกรณีเอกชนหรือประชาชนทั่วไปในการใช้นั้นมีกฎหมายคุ้มครองเครื่องโดรน ถ้าใครยิงหรือทำลายจะกระทำไม่ได้ ซึ่งหมายถึงกฎหมายสหรัฐอเมริกาคุ้มครองเรื่องทรัพย์สินและความปลอดภัย (safety) แต่ไม่ได้เน้นหนักทาง Privacy ในปัจจุบันใช้ในทางทหารหรือนักข่าวครอบคลุมอยู่แล้ว แต่ที่สำคัญสำหรับชาวบ้านทั่วไป กรณีที่โดรนถ่ายภาพรูปในยุโรป จะต้องมีการใช้กฎหมายต่างหากที่จะคุ้มครอง privacy

การใช้นั้น ในส่วนของนักข่าวมีการควบคุมการใช้อย่างไร

ในการใช้โดรนในการทำข่าว นั้น ใช้ทีม ๓ คน คือ นักบิน ผู้ควบคุมภาพ และเนวิเกเตอร์ที่คอยควบคุมทิศทาง (ดูสภาพภูมิประเทศที่จะบิน) หรือใครจะมีจำนวนคนมากหรือน้อยแล้วแต่นโยบายการทำข่าว โดยการบินแต่ละครั้ง บินตามคำสั่งตามข้อบังคับของสำนักข่าวเท่านั้น โดยในกลุ่มของนักข่าวโดรนมีการแจกหมวกที่แสดงถึงการเป็นนักข่าวที่ใช้โดรนเพื่อแยกประเภทรหว่างผู้ใช้โดรนที่เป็นนักข่าวกับชาวบ้านธรรมดา นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มของคนที่ใช้โดรนเพื่อให้ความรู้ด้วยตนเอง เช่น การรวมกลุ่มทางเฟซบุ๊ก หรือบริษัทที่ขายโดรนซึ่งเป็นหน่วยงานที่คอยให้ความรู้ เกี่ยวกับการใช้โดรน และจะมีการอบรมในการใช้โดรนในการทำข่าวเพื่อให้สามารถใช้งานได้และให้เกิดประโยชน์มากขึ้น มีการตั้งเป็นกลุ่มสมาชิกและเป็นเว็บไซต์

การควบคุมการบินและกติกาการบินโดรน

เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2558 ได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา ประกาศกระทรวงคมนาคม เรื่องหลักเกณฑ์การขออนุญาตและเงื่อนไขในการบังคับหรือปล่อยอากาศยานซึ่งไม่มีนักบิน ประเภทอากาศยานที่ควบคุมการบินจากภายนอก พ.ศ. 2558 โดยมีสาระสำคัญแบ่งอากาศยานไร้นักบินเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) เล่นเพื่องานอดิเรก บันทึกรูป กีฬา
 - ก. ขนาดไม่เกิน 2 กิโลกรัม
 - ข. ขนาดเกิน 2 กิโลกรัม แต่ไม่เกิน 25 กิโลกรัม

2) ไม่ใช่เพื่องานอดิเรก แต่เพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น เพื่อการทำข่าว ช่วยเหลือ ราชการ ภัยพิบัติ วิจัยและพัฒนา อื่นๆ เป็นต้น ซึ่งมีน้ำหนักไม่เกิน 25 กิโล ต้องมีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล หรือบุคคลธรรมดา

โดยก่อนทำการบินต้องมีการตรวจเช็คตามที่ประกาศกระทรวงคมนาคมกำหนด และเมื่อบินแล้วต้องไม่รบกวนผู้อื่น และที่สำคัญคือ ไม่ให้บินในบริเวณ เขตห้าม (Prohibited Area) เขตจำกัด (Restricted Area) และ เขตอันตราย (Danger Area) ตามที่ประกาศของ AIP ประเทศไทย หากมีเหตุสงสัยการฝ่าฝืนสามารถดำเนินการต่อการฝ่าฝืนได้ตามกฎหมาย

● ทุกคนที่ทำการบินต้องได้รับอนุญาต และต้องมีการส่งแผนการบินให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่ดูแลเรื่องการบินเพื่อควบคุมและหลีกเลี่ยงความไม่ปลอดภัยอย่างน้อย 1 ชั่วโมง

ข้อจำกัดและขอบเขตทางมุนนักรกฎหมาย

สิ่งที่เป็นหวงและจะเป็นช่องโหว่ของกฎหมาย คือ ประชาชนทั่วไป เพราะกฎหมายไทยมีการคุ้มครองสิ่งที่มีอยู่เช่นทางทหารหรือการทำข่าว แต่ไม่ได้กล่าวถึงประชาชนทั่วไปที่ใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เครื่องบินที่เป็นของเล่น ซึ่งระบุไว้ในประกาศกระทรวงคมนาคม พ.ศ. 2558 ว่าไม่รวมถึง

ประเด็นถาม – ตอบ

ก่อนรับฟังความคิดเห็นและคำถามจากผู้ฟังในห้อง Open Forum และทางออนไลน์ (real time) วิทยากรได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับประกาศกระทรวงฯ ดังนี้

การดูแลด้วยกฎหมายเกี่ยวกับการใช้โดรน – การใช้งานไม่ว่ามีหรือไม่มีนักบินต้องทำการบินภายใต้กฎและกฎกติกาการบิน เช่น ถ้าจะทำการบินต้องส่งแผนการบิน ล่วงหน้า 1 ชั่วโมง ผู้ควบคุมต้องตรวจสอบดูแล maintenance และตรวจสอบการบินของเครื่องโดรน และเครื่องบินอื่นที่อยู่ในบริเวณเพื่อความปลอดภัย ดังนั้น ไม่ว่าเขตอันตราย เขตหวงห้าม และเขตจำกัด ก็ต้องฟังระมัดระวัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่บินด้วยความสูงและได้รับ ตามที่กรมการบินพลเรือนกำหนด

การทำการบินนั้นหากเป็นการทำการบินที่ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามกฎการบิน และไม่สามารถทำพิสูจน์ทราบได้จากภาคพื้น หรือมีเหตุอันควรสงสัย หรือเป็นภัยต่อความมั่นคงหรือต่อสาธารณะ จะถูกสกัดกั้น หรือถูกทำลาย ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยอากาศยานที่กระทำการผิดกฎหมาย พ.ศ.2553

ในทางสื่อมวลชนรับได้กับประกาศกระทรวงคมนาคมนี้ แต่ในส่วนของเขตห้ามบิน ในไทยจะมีอยู่ไม่กี่ที่หือ ที่มีการบรรจุข้อมูลของเขตห้ามบินในตัวควบคุม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ก็ต้องใช้ความชำนาญในการทำการบินโดรน ระเบียบที่ออกมาอาจทำให้หวั่นไหวในกลุ่มผู้ใช้โดรน ได้แก่ เรื่องการทำประกัน ใครเป็นเจ้าของมีรับแจ้ง เครื่องตกแล้วต้องทำอะไรต่อ (รวมถึงกรณีที่มีอุบัติเหตุ) ซึ่งยังไม่ครอบคลุม นอกจากนี้ ยังมีประเด็นอื่นๆ ได้แก่

1. เรื่องสื่อมวลชน – กรณีผู้บังคับหรือปล่อยอากาศยานต้องเป็น professional media คำว่าสื่อมวลชน ต้องเป็นนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์จัดตั้งเพื่อทำด้านสื่อสารมวลชนเท่านั้น
2. เครื่องบินเล็กที่ใช้เป็นเครื่องบินเล่น ติความได้แค่ไหน ถ้าถูกฟ้อง ให้ต่อสู้ และไม่ได้บอกว่าอย่างไรเป็นเครื่องบิน เพราะเข้าข่ายกเว้นตามประกาศกระทรวงฯ เช่น คอปเตอร์เล็กที่ใช้เล่น อาจทำให้หลุดรอดได้ (แม้ไม่ได้จดฯ)

ประเด็นคำถาม

1. ถามจากบริษัทภาพยนตร์ การใช้โดรนเพื่อถ่ายทำละคร ต้องขออนุญาตใคร ถ้าขโมยถ่ายจะผิดไหม

ตอบ ถ้าจะบินโดรน การขออนุญาตต้องขอกรมการบินพลเรือน และไม่ขอเฉพาะวันเวลา ให้ขอเวลากว้างๆ แต่ให้เป็นไปตามความเหมาะสม เพราะต้องดูตามเนื้อหาและความจำเป็น แต่เรื่องความเป็นส่วนตัวและเรื่องละเมิดลิขสิทธิ์ ก็ต้องพิจารณาตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2. ถามเรื่องความพร้อมของหน่วยงานราชการ และผู้รับผิดชอบ จะดำเนินการอย่างไรสำหรับเจ้าของอุปกรณ์โดรนที่นำมาใช้แล้ว

ตอบ ในส่วนของภาครัฐนั้น มีการบังคับใช้กฎหมายเช่นกัน ไม่ว่าจะอุปกรณ์การบินอื่นหรือโดรน ถ้าจะทำการบิน ต้องขออนุญาตและส่งแผนการบิน เว้นแต่ เป็นเรื่องความลับหรือความมั่นคง ในส่วนของประกาศกระทรวงฯ เชื่อว่าจะมีกฎหมายรองออกมารองรับการใช้งานต่อไป

3. ถามเรื่อง ควรมีกฎหมายคุ้มครองประชาชน เพื่อป้องกันกับทางราชการไปใช้ประโยชน์จากการใช้โดรนในการสอดแนม

ตอบ ในการดำเนินการใดๆ ของรัฐนั้นมีกรอบของกฎหมายกำกับอยู่ เริ่มตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ฯลฯ

4. ถามว่าควรตรวจจับหรือควบคุมการใช้ GPS ทุกกรณี หรือไม่

ตอบ ตัวระบบบอกตำแหน่งพิกัดอาจนำไปใช้ในอุปกรณ์ได้หลายอย่าง คงเป็นการยากที่จะไปควบคุมการใช้ GPS โดยทั่วไปหรือในทุกกรณี เห็นว่าควรควบคุมการนำมาใช้ดีกว่า โดยพิจารณาตามกฎหมายและพฤติกรรมการใช้ประกอบกัน เช่น การใช้โดรนสะกดรอย ก็ต้องฟ้องตามพฤติกรรมและความจำเป็นในการกระทำเช่นนั้น การขึ้นทะเบียนโดรน หรือมีหมายเลขทะเบียนกำกับ ก็มีส่วนดีในการป้องกันอาชญากรรมด้วย

5. ถามว่าควรมีการทำข้อตกลงระหว่างประเทศเรื่องโดรนไว้ เพื่อให้ประชาชนอุ่นใจ หรือไม่อย่างไร

ตอบ การคุ้มครองสิทธิของประชาชนโดยตรงคงต้องดูกฎหมายไทยฉบับใหม่ก่อน เพราะเพิ่งออกมาใช้บังคับ ถ้าไม่เข้าใจอาจเกิดปัญหา หากทำไม่ถูกต้องอาจถูกลงโทษได้ ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจ เช่น เพื่อให้มีการช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวก การควบคุมของเราอาจมีปัญหาเรื่องการตรวจจับเรดาร์ ในส่วนของกฎหมายต่างประเทศ หลายประเทศในยุโรปมีความเห็นว่า กฎหมายที่มีอยู่แล้วพอแล้ว แต่ปัญหาคือการบังคับใช้ยังไม่เพียงพอ สำหรับข้อตกลงระหว่างประเทศนั้นคงต้องดูในส่วนของกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบิน การผ่านอาณาเขตประเทศต่างๆ ซึ่งอาจไม่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิประชาชนโดยตรง สำหรับกรณีของไทยอาจเป็นห่วงในประเด็นการไป spy โดยใช้โดรน แต่ทั้งนี้ ก็ต้องดูพฤติกรรมประกอบด้วย เพราะโดรนเป็นเพียงเครื่องมืออาจถูกนำไปใช้อย่างไรแล้วแต่พฤติกรรมของผู้ใช้แต่ละราย

6. ถามว่า ถ้าเป็นคนต่างประเทศมาใช้โดรนในไทย แล้วบันทึกภาพกลับไปใช้ในต่างประเทศ

ตอบ ตามประกาศกระทรวงไม่ได้ระบุเรื่องคุณสมบัติในส่วนของสัญชาติของผู้ขออนุญาต นอกจากนี้ยังไม่กล่าวถึงเรื่องการควบคุม โดยการออก license ให้แก่ผู้บินโดรน

ในส่วนของการบินภาพกลับไปใช้ในต่างประเทศ ในทางกฎหมาย เห็นว่า ไม่เกี่ยวกับกฎหมายโดรน แต่ต้องนำกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมายละเมิด พรบ.คอม หรือ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มาพิจารณาบังคับใช้ แล้วแต่กรณี

นอกจากนี้ มีผู้เสนอแนะ ประกาศกระทรวงยังมีช่องว่าง และควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ และส่วนใหญ่ กม.เน้นเรื่องความมั่นคงเท่านั้น เช่น การบินโดรนเข้าไปที่ราชการที่เอกชน ก็อาจฝ่าฝืนเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล การบินโดรนเพื่อกิจการอสังหาริมทรัพย์หรือการเกษตรจะบินก็ต้องขออนุญาต หรือแม้แต่เพื่อถ่ายภาพสวยๆ ในประเทศเพื่อไปโพสต์เผยแพร่ให้ชาวต่างชาติมาเที่ยวจะตกเป็นผู้ต้องหาหรือไม่ ควรเชิญเจ้าภาพที่ออกกฎหมายมาให้ข้อมูลเพิ่มเติม และเป็นกฎหมายที่ออกเหมือนระวางประชาชน ไม่ได้มองในทางเศรษฐกิจ อาจส่งผลในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ จึงเสนอ

1. คุณสมบัติคนต้องเป็นไทย ไม่มีประวัติ ห้ามเป็นต่างชาติ
2. คุณสมบัติเครื่อง
3. ควรให้มีการแจ้งแผนการบินออนไลน์

.....